

Тихе опомене тихог човека

Покојни патријарх Павле увек је могао да пробуди оно најбоље у људима. Његове речи увек су се вредновале као мудре и дубоко хришћанске, а сама његова појава опомињала је присутне на идеале којим је он сваким својим дахом настојао да се приближи, а којих је наша сурова свакодневица толико лишена. Са једне стране, не може се спорити да га нисмо довољно слушали. Уосталом, његова реч била је реч Божја, његове идеје и поуке могли смо лако наћи у Светом писму, књизи коју такође нисмо довољно читали. Да је Србија имала мноштво таквих као што је он, нема сумње да би се с правом могли китити данас подсмешљивом титулом „небеског народа“, али у том случају његов лични подвиг не би ни близу имао толику тежину. И *управо зато* што је наш свакодневни живот увек био толико далеко од њега, утолико смо бољи народ што нам је до њега било толико стало.

За патријарховог живота свако је у његовом присуству покушавао је да буде што бољи може, док би сусрет са њим за многе представљао моралну инспирацију, која би га, макар на неколико дана, учинила бољим човеком. Ко год је од мирјана имао срећу да патријарха упозна, углавном је, са мање или више искрености, истицао да то познанство представља један од најважнијих догађаја његовог живота. Заиста, може се само мислити колико би наш народ и наше друштво било часније, чистије и праведније да је он имао физичке снаге и могућности да нас обилази и опомиње једног по једног. Овако, ко је имао среће, наишао би на њега у тролејбусу, а ко је имао воље, потражио би га у Патријаршији, где је, док су га ноге држале, свако јутро служио литургију.

Опроштај са свецем и суштинско српско хришћанство

Смрт патријарха Павла и опроштај народа са њим одвили су се као истински хришћански празник. Стотине хиљада људи, оних истих тмурних, непријатних и набуситих људи са којима се гурамо по аутобусима, који нам упадају у ред у пошти, или лупају по згради у ситне сате, стале су у километарску колону да се опросте са човеком кога смо сви ценили као најбољег међу нама. Тих неколико дана Београд се претворио у Храм Божји, док је дуж Кнез Михаилове народ стрпљиво чекао да целива икону Божју, која је патријарх био и за живота, и после смрти. А када су се те исте стотине хиљада скупиле пред Храмом Светог Саве да патријарха најзад молитвом испрате у Царство небеско,

највећи српски Храм постао је олтар, док је цео град, тих и свечан, неколико сати заиста подсећао на апостолско учење по коме је сам народ црква Божја.

Тих неколико дана, телом мали и слабачки патријарх, кога смо тако лако могли игнорисати за живота, подсетио је све колико је наш народ, истина на своју руку и крајње неканонски, у ствари суштински религиозан и богобојажљив. Ништа није снажнији доказ вере народа у Царство небеско и васкрсење мртвих колико тај неодређени осећај да је патријарх Павле, сада када је умро, далеко више присутан свуда око нас, него што је био док је седео у Патријаршији, или лежао у кревету на ВМА. Чињеница да су толике стотине хиљада сматрале за своју моралну обавезу да патријарха испрате као хришћани (и да су то учинили у нама иначе несвојственом реду и миру) сведочи да поштовање које су према Павлу осећали није поштовање обичног, моралног човека, већ човека Божјег. Величанствени испраћај и сахрана (величанствени не због броја људи, него због смирене и свечане тишине коју су ти људи демонстрирали) доказују да српски народ патријарха није тек тако називао „живим свецем“, него да га је таквим заиста и сматрао.

Нека друга „Прва Србија“

И у смрти покојни патријарх стигао је да нас научи нешто о себи самима. Колико месец дана раније, у медијима се водила расправа о могућности увођења забране јавног окупљања, јер је осиромашени, огорчени и разочарани народ, уназађен економском бедом и омаловажен несувислим патернализмом власти које немају његову подршку, почео све више да „прави инциденте“ и „изазива насиље на јавном месту“. Културни светионици тзв. „Друге Србије“ и медија блиских америчкој амбасади утркивали су се у згражавању над примитивношћу, ксенофобијом и агесијом која лежи у њиховим суграђанима, који су „тако далеко од свега европског и светског“. Васпитавали су нас као децу у вртићу како треба да навијамо за своју репрезентацију, да би нас оптужили да смо колективно криви за смрт младића за коју, истовремено, није одговарао нико од надлежних службеника МУП. Када нам је земља уписана на белу листу шенгенског споразума, почели су, попут строгих родитеља, да нас упозоравају „да се лепо понашамо“ када одемо у госте и да „тамо“ не смемо да радимо „оно што смо овде навикли“. А онда су сатима проведеним у етру кукали и јадиковали што их, ето, ништа не слушамо.

Сахрана патријарха показала је друго лице тог истог народа. Тај народ, иако је сиромашан и огорчен, иако је „далеко од Европе“, зна да се понаша, не само пристојно и уљудно, већ узвишено и достојанствено, када ситуација то заиста налаже, и када се за

то заузму прави ауторитети. Она је истовремено показала и колико је српски народ и православни верници Србије толико жигосани од стране „прогресивних чланова друштва“, у ствари, део света у једном хришћанском и екуменском смислу. Присуство васељенског патријарха и његов дирљиви благослов на грчком језику, као и молитве које су Београдом одјекнуле на румунском, чешком и албанском (sic!) језику, а на које су се присутни грађани тихо крстили, у воду су бациле злонамерне тезе о „самоизоливаности“ и „ксенофобији“ народа и грађана.

Укратко, сазнали смо ових дана две ствари. Српски народ може бити тих, добар и узвишен, и када се скупи у стотинама хиљада, када је повод за то адекватан. А самопрокламовани просветитељи, илуминатори и лустратори Србије тако нешто у њему никада нису били у стању да изазову, већ су, напротив, нашироко виђени као управо оно најгоре што пребива у народном бићу. Тим поводом, сви треба да се замислимо над тиме кога све слушамо на телевизији и зашто му посвећујемо толику медијску пажњу. Са друге стране, потврђује се чињеница да Српска православна црква поседује велики ауторитет у народу и да се тај ауторитет свакако може каналисати на крајње конструктиван и доброполучан начин.

Уз помоћ Духа светог

Све речено требало би да представља једну велику опомену целом српском друштву. Онима који би упорно да „реформишу дух“ народа и грађана требало би да постане јасно да том духу није потребно никаквог реформисања, већ само правих ауторитета и подстицаја да покаже оно што је у њему најбоље и најчасније. А онима који том духу припадају остаје да задрже колико год могу узвишене емоције и достојанствено држање које су показали у одавању последње почести патријарху Павлу, када се буду враћали својим сивим свакодневицама.

Ово се првенствено односи на избор новог патријарха, који нам неумитно следи након што се заврши период жалости. До тада, нема сумње, окрутна београдска чаршија вратиће се у свој бешћутни, пређашњи облик и сви они који су претходних дана ћутали (што из искрене ганутости моралном и духовном величином Павловом, што из грађанског конформизма и подилажења искреним емоцијама других), вратиће се својим устаљеним навикама и лошим традицијама. А најлошија од њих је свакако стално „посветовљење“ Цркве, која се, некада заслужено, али углавном ни крива ни дужна, насилно гура у шаблоне и матрице толико обешчашћених и разочаравајућих Скупштине, Владе и других јавних институција.

Владике које ће за неколико недеља приступити бирању новог патријарха свакако ће пред собом имати незахвалну одговорност да на престо Светог Саве поставе некога ко ће општеприхваћено бити мање достојан тога места од покојног патријарха Павла. Истовремено, светачки и христоподобни лик покојног патријарха може им служити као најбољи путоказ у разматрању каквог би човека верујући Срби хтели да виде као свог духовног вођу. Без сумње би то морала бити особа чија је морална врлина и духовни сјај близак оном његовог претходника. При томе, управо личност покојног патријарха показује све благодати одлуке да се суд о подобности епископа да заузме место поглавара Цркве стави у Божје руке, односно препусти избору Духа светог.

Слика Божја наспрам медијске слике

Са друге стране, српска јавност и превише се навикла да подвлачи све оно што је ниско, неузвишено и људско у Светом синоду СПЦ. Веома прљаву улогу у томе до сада су одиграли медији. Јер једна је ствар психолошки утисак о недостојности, који стиче свако када истакнуте српске владике пореди са унутрашњом хришћанском топлином Његове светости (утисак коме ће се саме те владике драговољно придружити), а сасвим је друга када се те исте владике представљају у јавности као „човек-те-и-те-странке“, „фашиста/шовиниста“ или „натовац“. Српски новинари превише су навикли да у свему виде несолидне и вучје односе који нажалост владају, не само унутар њиховог еснафа, већ унутар читавог друштва са којим су свакодневно у контакту и о коме свакодневно извештавају, да би могли да се ослободе сличних представа и појмовних матрица и када извештавају о Светом синоду. Тако наше новине од сваког богословског спора међу владицама одмах праве раскол у Цркви, као да је СПЦ некаква партија коју на окупу држе себични интереси појединца, а не служба Божја и сам Дух свети. Управо је то – оно „посветовљење“ Цркве о коме је било речи – широко распрострањени мит да је СПЦ само „притајена политичка странка“ која се сваког тренутка спрема да јурне на Скупштину. Нема спора да ова архаична реторика потиче из комунистичких времена, која су у свакој организацији ван Партије видела „класног непријатеља“. Али крајње је време да се са овим наopakим гледањем Цркве прекине и да она добије и у медијима место које већ има у срцима толиких грађана, а што су они на крајње достојанствен и упечатљив начин демонстрирали последњих дана.

Јер, да није овакве инструментализације Цркве у медијима, не би се могле на сваком ћошку чути мрачне клевете, не само против црквених великодостојника већ поготово против монаха, богослова и обичних, верујућих грађана. Да медији нису толико ревносни у прављењу политичког проблема од сваког унутарцрквеног питања, изазивајући тиме резигнацију и гнев код верника, вероватно не би ни било толико ниских и недоличних

удараца на Цркву, нити би им среброљубиви ловци на осмехе и одобравање страних амбасадора посвећивали толико пажње. Најзад, да медији нису толико убедљиви у представљању Цркве као политичког делатника, свакако би и притисци на владике и свештенике да „учине праву ствар за државу и народ“ били ређи и одмеренији.

На челу народа

СПЦ има посебно место у историји и судбини српског народа – и то нема никакве везе са „анкетама популарности“ које се спроводе сваких неколико месеци. Црква је нераскидиво везана са народом и њена будућност је само одраз будућности народа као целине. Ако у Цркви буде било раскола, тешко ће и српски народ остати неподељен. Ако Црква допусти да њом манипулишу политички и економски центри моћи, чему се може надати тек народ, који је већ деценијама потпуно малаксао од њихове власти и начелствовања. На Цркви је одувек било да „поведе народ“. „Током деведесетих“, што је фраза која се обавезно појављивала у другој реченици свих извештаја о смрти патријарха Павла, овај народ је имао срећу и утеху што је на његовом духовном челу био заиста најбољи од њих, што се никако не би могло рећи за његову политичку елиту. И ако смо током деведесетих ишта учинили како треба (а учинили смо много тога, ма шта о томе имали да кажу CNN, BBC и њихови месни клонови), то је свакако било и захваљујући духовном ауторитету поглавара СПЦ. А ако смо нешто учинили ниско, подло и недостојно људи и хришћана (а учинили смо много тога, ма шта о томе имали да кажу још увек живахни „теоретичари Небеског народа“), нема сумње да смо то урадили упркос томе ауторитету.

Имајући то на уму, оканимо се сви оговарања, препричавања и притисака, и препустимо избор будућег српског патријарха у најсигурније руке – руке Божје. Ако нам је стало да на тај избор утичемо, учинимо то хришћански, кроз молитву и поштовање према личности и делу покојног патријарха. И не заборавимо да његов избор за неких месец–два не може да падне у горе време од претходног избора, на почетку крвавих деведесетих, када је духовност народа била далеко нижа, а ауторитет власти неупоредиво већи. Ако нас је Бог тада погледао, нема разлога да то не учини и сада. Ако то само заслужујемо.